

راهنمای جامع و مصور داروسازی گیاهی

تألیف:

مهندس ساسان جعفرنیا

مهندس مهدی صفائی خرم

مهندس مرده ثابت تیموری

تیمنی ثابت تیموری

دکتر سحر نوری قامت

مطابق با استانداردهای کاربر و فروشنده گیاهان دارویی سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور

چاپ ششم - ویرایش جدید

شهریور ۱۳۹۸

عنوان و نام پدیدآور	: راهنمای جامع و مصور داروسازی گیاهی / مؤلفین: ساسان جعفرنیا، سحر خوش‌قامت، مهدی صفایی‌خرم، مژده ثابت‌تیموری، گیتی ثابت‌تیموری
مشخصات نشر	: مشهد: سخن‌گستر، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری	: ۲۴۸ صفحه؛ مصور.
شابک	: 978-964-477-381-5
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
موضوع	: گیاهان دارویی
شناسه افزودن	: جعفرنیا، ساسان، ۱۳۵۱ -
رده‌بندی کتابخانه	: RS ۱۶۴/ ر ۲۴ ۱۳۸۸
رده‌بندی دیوید	: ۶۱۵/۳۲۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۱۹۰۰۶۵۶

راهنمای جامع و مصور داروسازی گیاهی

مهندس ساسان جعفرنیا - سحر خوش‌قامت - مهدی صفایی‌خرم

مهندس مژده ثابت‌تیموری - گیتی ثابت‌تیموری

چاپ ششم / شهریور ۱۳۹۸

چاپخانه: چاپ سینتا

جلد ۵۰۰

طراحی جلد: گرافیک تارنگ

مصحح آرایشی: نفیسه اسماعیلی

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۴۷۷-۳۸۱-۵

۳۸۰۰۰ تومان

ناشر: سخن‌گستر

مشهد، خیابان ابن سینا بین ابن سینا ۱ و ۳ ساختمان اطبا

مرکز توزیع، فروش و پخش: سایت بوک استور

www.bookstoresite.com

تمام حقوق مادی و معنوی و حق چاپ و نشر و پخش برای ساسان جعفرنیا محفوظ است.

پیش گفتار

توجه به حفظ سلامتی و تلاش برای درمان سریع بیماری‌ها از جمله دغدغه‌های جوامع بشری بوده و در این زمینه هر ساله چند صد میلیارد دلار در کل جهان هزینه می‌شود. بسیاری از بیماری‌ها و مشکلات جسمی و روحی بر اثر ضعف سیستم دفاعی بدن، عدم توجه به تغذیه مناسب، استراحت ناکافی، کهولت سن و یا هجوم عوامل بیماری‌زا اتفاق می‌افتد.

در این میان گیاهان دارویی در طول تاریخ توانسته جایگاه خود را در زندگی انسان به عنوان گیاهان شفابخش و درمانگر باز کرده و بصورت بخشی از تمدن و آداب و سنن از نسل‌ها به نسل دیگر منتقل شود. امروزه با توجه به گسترش فرهنگ حفظ سلامتی در میان اقشار مختلف مردم استفاده از گیاهان دارویی به صور گوناگون مانند تازه و خشک، قرص و کپسول، اسانس، عرق، کرم و پماد، دمنوش و جوشانده و تنتور متداول شده و گردش مالی حدود ۵۰ میلیارد دلار را در سال ۲۰۰۶ داشته است.

در ایران نیز که سابق طولانی در زمینه مصرف و کاربرد گیاهان دارویی دارد، توجه چشمگیری به استفاده از گیاهان دارویی و اعتماد به اعتقاد به آنها در میان اقشار جامعه به وجود آمده است و این امر ضرورت آموزش و اطلاع‌رسانی صحیح را در میان علاقمندان نمایان می‌سازد.

کتاب راهنمای جامع و مصور داروسازی گیاهی حاصل سالها تدریس رشته آموزشی فرآور گیاهان دارویی (داروساز گیاهی) از جمله استانیاردهای سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور می‌باشد که برای اولین بار در کشور از سال ۱۳۸۰ در خراسان رضوی ارائه شده و اکنون با عنوان جدید کاربر گیاهان دارویی و استانیاردهای آن توسط اینجانبان تهیه شده است. در تدوین این کتاب تلاش شده است تا نکات مهم و ضروری جهت تهیه مصرف و کاربرد گیاهان دارویی و داروهای گیاهی، نحوه ترکیب گیاهان جهت درمان بیماریها، طریقه تهیه فرآورده‌های مایع مانند اسانس، عرق و تنتور و چگونگی ساخت داروهای نیمه‌جامد شامل انواع کرم‌ها و ماسک‌های زیبایی و گیاهی ارائه شود. در تهیه مطالب سعی شده از منابع معتبر طب سنتی و تجربی و آخرین دستاوردهای گیاهان دارویی روز دنیا استفاده شود که سبب غنی شدن بیشتر کتاب گردیده است.

کتاب راهنمای جامع و مصور داروسازی گیاهی در شش فصل و شامل آشنایی با طبایع و مزاج‌ها از دیدگاه طب سنتی، داروهای ترکیبی بر اساس طب سنتی و نوین، اسانس‌گیری و عصاره‌گیری گیاهان دارویی، آموزش ساخت داروهای نیمه‌جامد (کرم‌سازی)، مرجع سریع درمان بیماری‌ها با داروهای گیاهی و راهنمای سریع کاربرد گیاهان دارویی بر اساس مونوگراف کمیسیون اروپا می‌باشد.

با وجود تمامی تلاش‌هایی که در تدوین و گردآوری مطالب و تصاویر موجود در این کتاب صورت گرفته است، به طور حتم کم و کاستی‌هایی نیز در آن وجود دارد. بنابراین از تمامی اساتید، صاحب‌نظران و مطالعه‌کنندگان عزیز استدعا می‌گردد ما را از پیشنهادهای و انتقادات ارشادی و راه‌گشای خود بی‌نصیب نگردانند و ضعف‌ها و کمبودهای این اثر را به‌طور پُر بارتر نمودن مطالب و اصلاح در چاپ‌های بعدی به آدرس الکترونیکی info@bookstoreste.com ارسال نمایند.

با احترام

دکتر سید جعفر نژاد - مهدی صفائی قرم

شماره ۱۳۹۸

فهرست مطالب

۱۱.....	فصل ۱: طبایع و مزاج‌ها
۱۱.....	طب سنتی
۱۴.....	اصول طب قدیم
۱۵.....	عناصر چهارگانه
۱۵.....	طبقه بندی عناصر چهارگانه از لحاظ وزن
۱۸.....	اخلاط چهارگانه
۲۲.....	انواع مزاج‌ها
۲۵.....	نشانه‌های غلبه اخلاط
۲۹.....	فصل ۲: داروسازی، کمیابی بر اساس طب سنتی و نوین
۲۹.....	بیماری‌های استخوان‌گداز خون
۳۴.....	بیماری‌های دستگاه تنفسی
۳۹.....	بیماری‌های دستگاه گوارش
۴۹.....	بیماری‌های دستگاه ادراری
۵۳.....	بیماری‌های کلیه و دستگاه ادراری
۵۵.....	بیماری‌های زنان
۵۸.....	بیماری‌های مردان
۶۰.....	کید
۶۲.....	پوست
۶۶.....	بهداشت مو
۶۹.....	فصل ۳: اسانس و عصاره‌گیری گیاهان دارویی
۶۹.....	چرا نیاز به فرآوری گیاهان دارویی داریم؟
۷۱.....	روش‌های خشک کردن
۷۳.....	خشک‌کن کابینتی
۷۴.....	خشک‌کن تسمه‌ای
۷۴.....	خشک کردن با حرارت مصنوعی با جریان هوای داغ
۷۶.....	اعمال پس از خشک کردن
۷۹.....	روش‌های استخراج (داروهای گیاهی)

۸۴	..... خصوصیات اسانس‌ها
۸۷	..... اسانس‌گیری، عرق‌گیری
۹۱	..... کریستالیزاسیون

فصل ۴: داروهای نیمه جامد (کرم سازی گیاهی) ۱۰۱

۱۰۱	..... تاریخچه
۱۰۲	..... پوست
۱۰۴	..... انواع فرآورده‌های پوستی
۱۰۶	..... مواد اولیه در تهیه فرآورده‌های پوستی (کرم سازی)
۱۰۶	..... مواد و روغن‌ها
۱۰۸	..... موم‌ها و معی‌ها (هدر و کربنی)
۱۱۱	..... آنتی‌اکسیدانها
۱۱۱	..... محافظت‌کننده و ضد عفونی‌کننده‌ها
۱۱۳	..... عطرها
۱۱۴	..... روش‌های استخراج عصاره
۱۱۴	..... اسانس‌های گیاهی و خواص آن‌ها
۱۱۸	..... فرآورده‌های کرمی (نیمه جامد)
۱۲۵	..... کلدکرم‌ها و کرم‌های پاک‌کننده
۱۲۷	..... کرم‌های پاک‌کننده
۱۳۰	..... کرم‌های محوشونده و کرم‌های پایه
۱۳۹	..... ماسک‌های آرایشی بهداشتی
۱۴۲	..... چند ماسک کاملاً گیاهی

فصل ۵: مرجع سریع درمان بیماری‌ها با داروهای گیاهی ۱۵۵

۱۵۵	..... علائم و مشخصه بیماری‌ها جهت تجویز گیاهان دارویی
۱۵۶	..... اختصارات مورد استفاده در نوشتن نسخه (تجویز)
۱۵۷	..... بی‌نظمی قلب (ناهماهنگی قلب)
۱۵۹	..... بیماری‌های مجاری صفراوی
۱۶۰	..... بیماری‌های قلب عروقی
۱۶۲	..... مغز و اختلالات در عملکرد مغز

۱۶۲	سرمازدگی
۱۶۳	بیماریهای کودکان
۱۶۳	بی اشتهايي کودکان
۱۶۴	اسهال کودکان
۱۶۴	سرما خوردگی و آنفلونزا کودکان
۱۶۴	سرفه و برونشیت در کودکان
۱۶۵	نفخ در کودکان
۱۶۶	سرما خوردگی و آنفلونزا
۱۶۸	یبوست مزمن
۱۶۹	کوفتگی ها
۱۷۰	انسردگی
۱۷۰	تپان پود
۱۷۱	دیابت شیرین
۱۷۲	اسهال
۱۷۴	داروهای ادرار آور (درتر)
۱۷۶	اختلال قاعدگی
۱۷۶	سوءهاضمه
۱۷۷	اگزما، غیر موضعی
۱۷۷	شب ادراری
۱۷۷	فرسودگی (افنادگی) مرتبط با سن
۱۷۷	خستگی روحی و روانی
۱۷۸	استعمالهای خارجی، مرهمها و ضمادها و پمپها
۱۷۹	اختلالات متابولیسم چربی
۱۸۱	نقرس
۱۸۱	ریزش مو
۱۸۱	سردرد ناشی از اعصاب مربوط به رگها
۱۸۲	نارسایی قلب
۱۸۲	بواسیر
۱۸۳	فشار خون (وابسته به رگها)
۱۸۴	چای کاهش فشار خون
۱۸۴	پرکاری تیروئید

۱۸۵.....	Hypotension فشار خون پائین
۱۸۶.....	مثانه تحریک پذیر، بیماری پروستات غیر باکتریایی
۱۸۶.....	زخم پا.....
۱۸۷.....	بیماری کبد.....
۱۸۸.....	دردهای وابسته به یائسگی.....
۱۸۹.....	نفخ شکم.....
۱۹۱.....	دردهای دهان و گلو.....
۱۹۶.....	دردهای عصبی (Neuralgia).....
۱۹۶.....	بیماری های مربوط به بینایی.....
۱۹۷.....	انجم های دستگاه گوارش.....
۱۹۸.....	سندروم بیس از قاعدگی.....
۱۹۸.....	بزرگ شدن پروستات، ایجاد غده خوش خیم (BPH).....
۱۹۹.....	پسوریازیس فورلیفورم.....
۲۰۰.....	التهاب یا آماس دستگاه تنفسی (بصورت حاد و مزمن).....
۲۰۶.....	بیماری رماتیسم.....
۲۰۹.....	پیر قلبی (Juvenile heart).....
۲۰۹.....	اختلالات معده بصورت حاد.....
۲۱۱.....	اختلالات معده بصورت مزمن.....
۲۱۴.....	بیماری های مجاری ادراری.....
۲۱۶.....	خونریزی رحم.....
۲۱۷.....	بیماری عروقی (عروق مغزی و محیطی).....
۲۱۸.....	بیماری های مربوط به سیستم سیاهرگی (Venous).....
۲۱۹.....	فصل ۶: راهنمای سریع کاربرد گیاهان دارویی.....
۲۳۸.....	فهرست منابع:.....
۲۴۰.....	ضمیمه ۱: آموزش مصور کرم سازی.....
۲۴۴.....	کتاب های چاپ شده آموزشگاه کشاورزی سبز ایران.....